

Egenberedskap för läkemedel och medicintekniska produkter

Socialstyrelsens bedömning, rekommendationer
och planerade informationsinsats

Sammanfattning

Sammanfattning

Hälso- och sjukvården är beroende av ett stort antal produkter för att kunna fungera. Brist på vissa av dessa produkter kan innebära allvarliga störningar i hälso- och sjukvårdens förmåga att uppfylla sitt uppdrag. Flera statliga utredningar har slagit fast att hälso- och sjukvårdens beredskapsförmåga behöver stärkas. En stärkt försörjningsberedskap för läkemedel och medicintekniska produkter inom hälso- och sjukvården skapar motståndskraft i vardagen, liksom vid allvarliga händelser i fredstid, vid höjd beredskap och ytterst krig.

Ett robust försörjningssystem utgår från sjukvårdshuvudmännens och öppenvårdsapotekens ansvar. Men även patienter kan bidra genom att själva säkerställa tillgång på de läkemedel och förbrukningsartiklar som behövs för stadigvarande behandling av sjukdom eller annat hälsotillstånd. Sådan tillgång kan benämnas egenberedskap. Genom att upprätta egenberedskap motsvarande en månads förbrukning av läkemedel och förbrukningsartiklar bidrar patienter inte bara till sin egen trygghet, utan också till hela samhällets försörjningsberedskap. Ju fler patienter som bygger upp egenberedskap, desto mindre är risken för överbelastning av sjukvårds- och apotekssystem vid allvarliga händelser i fredstid, vid höjd beredskap och ytterst krig.

Med denna rapport redovisar Socialstyrelsen sin bedömning i frågan om egenberedskap. Myndigheten uttalar också ett antal rekommendationer, som sammantaget syftar till att skapa förutsättningar för

att egenberedskap etableras i så hög utsträckning som möjligt, utan samtidiga patientsäkerhetsrisker eller risk för hamstring. Rekommendationerna träder formellt i kraft den 1 mars 2023.

Socialstyrelsens bedömning ifråga om egenberedskap

Socialstyrelsen har utifrån sitt uppdrag, och med utgångspunkt i aktuella författningar, samt i bedömningar, slutsatser och konsekvensanalyser i SOU 2021:19, inklusive remissyttranden till SOU2021:19, samt i det som framkommit i Socialstyrelsens dialoger med externa och interna intressenter, gjort en sammanfattande bedömning gällande egenberedskap för läkemedel och medicintekniska produkter. Denna redovisas här.

Socialstyrelsen bedömer att:

- En rekommendation om egenberedskap bör omfatta läkemedel och förbrukningsartiklar som förskrivs av hälso- och sjukvårdspersonal.
- En rekommendation om en månads egenberedskap är förenlig med förmånssystemet för läkemedel.
- En rekommendation om en månads egenberedskap är i huvudsak möjlig att uppnå även med beaktande av regionala riktlinjer för förskrivning av förbrukningsartiklar utanför förmånssystemet.
- En rekommendation om en månads egenberedskap generellt sett utgör en rimlig avvägning mellan beredskapsaspekter, patientsäkerhetsaspekter och risk för svinn/kassation.

- En ökad beredskap hos den enskilde bidrar till att avlasta hälso- och sjukvårds- respektive apotekssystemet vid störningar i försörjningsflödet, och underlättar därmed även för de individer som inte har förmåga att upprätta sådan beredskap.
- Det är önskvärt att egenberedskap upprättas innan försörjningen eventuellt är hotad eller försvårad. I händelse av allvarlig störning i leveranskedjor kommer möjligheten att upprätta egenberedskap att vara starkt påverkad.
- Egenberedskap medför robusthet vid störningar i leveranskedjor även av mer vardaglig karaktär, exempelvis vid restsituationer.
- Den hälso- och sjukvårdspersonal som förskriver läkemedel och förbrukningsartiklar redan idag har ansvar att bedöma hur mycket läkemedel respektive förbrukningsartiklar en patient ska ha tillgång till i hemmet, och utifrån detta ta ställning till eventuella begränsningar i förskrivningen.
- En rekommendation om en månads egenberedskap i sig inte medför några särskilda patientsäkerhetsrisker för de patienter/patientgrupper som rekommendationen riktar sig till.
- Principen om egenberedskap inte är tillämplig för de patienter/patientgrupper som får läkemedel förskrivna med expeditivintervall.
- Upprättandet av egenberedskap i praktiken kommer att ske successivt, delvis på grund av att förmånsregelverket medför begränsningar i tid när det gäller patienters möjlighet att hämta ut förskrivna läkemedel. Sammantaget bedöms därför risken för att bristsituationer på apotek ska uppstå till följd av att egenberedskap upprättas som liten.

- Förmånsregelverket även begränsar möjligheten till hamstring, och att risken därtill, enbart som följd av rekommendation om en månads egenberedskap, därmed är liten för de patienter/patientgrupper rekommendationen avser.
- Det kan finnas patienter/patientgrupper som av olika skäl kan ha begränsade möjligheter att upprätta och upprätthålla egenberedskap inklusive omsättningslagring. Det skulle exempelvis röra sig om patienter med begränsningar i kognitiv förmåga, annan funktionsnedsättning, eller socioekonomisk utsatthet.
- Det finns produktområden som på grund av egenskaper hos produkterna ifråga är olämpliga att lagra inom ramen för en månads egenberedskap. Det kan exempelvis röra sig om produkter med begränsad hållbarhet, utrymmeskrävande förpackningar, behov av kylförvaring och/eller brandfara, med mera.
- För produkter som är olämpliga att lagra inom ramen för en månads egenberedskap rekommenderar Socialstyrelsen att det i dialog mellan patient och förskrivande eller expedierande hälso- och sjukvårdspersonal får avgöras vilken egenberedskap som kan vara rimlig.
- Den lagring som upprättas vid egenberedskap bör hanteras enligt principen för omsättningslagring, d v s först-in-först-ut.
- En rekommendation om en månads egenberedskap ligger i linje med en önskan hos apoteksbranschen, patientorganisationer och myndigheter om att patienter generellt sett bör hämta ut läkemedel och förbrukningsartiklar i god tid.
- Den hälso- och sjukvårdspersonal som förskriver och/eller expedierar läkemedel eller förbrukningsartiklar lämpligen ansvarar för att beakta och informera om Socialstyrelsens rekommendationer om egenberedskap till aktuella patienter.

- Hälso- och sjukvårdspersonal samt omsorgspersonal inom kommunal verksamhet lämpligen bistår de patienter och brukare som berörs av rekommendationen med att upprätta och omsätta lager för egenberedskap.
- En ökad grad av egenberedskap är ett viktigt bidrag till samhällets samlade försörjningsberedskap, men behöver kompletteras med andra åtgärder från statens, myndigheters och andra aktörers sida för att stärka den samlade försörjningsberedskapen på både kort och lång sikt.

Socialstyrelsen rekommenderar, att:

- Patienter med stadigvarande behandling för sjukdom eller annat hälsotillstånd upprättar egen lagring för en månads förbrukning av läkemedel och förbrukningsartiklar som förskrivits av hälso- och sjukvårdspersonal.
- Hälso- och sjukvårdspersonal som förskriver läkemedel och förbrukningsartiklar beaktar rekommendationen om egenberedskap vid förskrivning och inför receptförnyelse.
- Hälso- och sjukvårdspersonal som expedierar läkemedel och förbrukningsartiklar kan informera patienter om rekommendationen om egenberedskap i samband med expediering.
- Hälso- och sjukvården verkar för att sprida den information om egenberedskap som Socialstyrelsen tillhandahåller.
- Öppenvårdsapotek verkar för att sprida den information om egenberedskap som Socialstyrelsen tillhandahåller.
- Hälso- och sjukvårdspersonal samt omsorgspersonal inom kommunal verksamhet vid behov bistår patienter och brukare med att upprätta och omsätta lager för egenberedskap.

- Socialstyrelsens rekommendation om egenberedskap beaktas i utformning av information från de myndigheter som ingår i beredskapssektorn för Hälsa, vård och omsorg, samt från Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket.

Socialstyrelsen redovisar också en informationsinsats i tre faser gällande egenberedskap. Planeringen inkluderar samordning av kommunikationsinsatser med övriga sektorsansvariga myndigheter kopplad till uppbyggnaden av civilt försvar.

**Egenberedskap för läkemedel och
medicintekniska produkter**

Publikationen kan även laddas ner från
www.socialstyrelsen.se